

Türk Tıp Tarihi Arkivi

Cilt 1. No. 4. 1935

(İbni Sina) nın Tıbdan bir ürcuzesi

M. Şerefeddin Yaltkaya

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fa-
kültesi Ordinaryüs Profesörlerinden

Mukaddime

(İbni Sina) tıbdan iki (ürcuze [1]) yazmıştır. Bunun 750—800 beyitlik olan büyüğünü şerh edenler içinde meşhur feylesof ve tabib (İbni Rüşt - ölümü 595 - 1198) dahi vardır.

Bu büyük (ürcuze) nin metni (1245 - 1829) da (Kalküta) da basılmıştır. Bu ürcuzenin (موسى بن ابراهيم) tarafından (870 - 1465) de yazılmış olan şerhi (1313 - 1917) de İstanbulda Devlet matbaasında basılmağa başlatılmış idise de sekizinci formada kalmıştı. Bizim elimizde bulunan bu küçük ürcuze Mısır darüşşifası tabiblerinden (مدین بن عبد الرحمن) [2] namında bir zat tarafından (أبول الانيس والدرا النيس على منظومة الشيخ الرئيس) isimile şerhedilmiştir. Bunun ne metnin ve ne bu şerhinin basılmış olduğunu bilmiyoruz. Bu şerhi İstanbul kütüphanelerinden Ragıb Paşa kütüphanesile Veliyyüddin Efendi kütüphanesinde buldum. Bağdadlı Vehbî Efendi kütüphanesinde de bu (ürcuze) nin yalnız metnini gördüm. Bu nüshalardan Ragıb Paşa kütüphanesindeki 1482 sayılı nüsha ile 2542 sayılı Veliyyüddin Efendi nüshası arasındaki fark az ve bunlarla Bağdadlı Vehbî Efendi kütüphanesindeki 1407 sayılı mecmuadaki metnin farkı çoktur. Ragıb Paşa nüshasını (r) ve Veliyyüddin Efendi nüshasını (v) Bağdadlı Vehbî Efendinin nüshasını

[1] Vezni altı kerre (müstefilün) olan (recez) bahrinden yazılmış manzume demektir.

[2] Bu zat bu şerhini (998 h) de yazmıştır. Kendisinin خلاصة الاثر في اعيان (مدین بن) c. 4, s. 333 de görülen tercemei hali şudur : القرن الحادى عشر) (مدین بن) Mısırlıdır. Kendisi Mısırın hekim başısı idi. Tabib olduğu gibi aynı zamanda müverrih ve edib idi. (ريحانة الاباب) adlı bir eseri olduğu gibi bir de tarihi vardır. Müfredatı tıbdan (قاموس الاطبا) namında bir eserde yazmıştır. Vefatı tarihini çok araştırdım isede bulamadım. Yalnız (1044 - 1634) de hayatta bulunduğunu tesbit edebildim.

Störck ün külliyyatını terceme ettiğini yazmağı unutmuşlardır. [*]

5 Almanca, 13 Lâtince, 2 İtalyanca, 2 Felemenkce, 1 Türkce olmak üzere ceman 2 defa basılmıştır.

*

Yanlış

Arkiv 110 uncu sahife 8 inci satırda

(Zira eczacılık tarihile oğraşmış olanlar her ne kadar Avrupa-
pada henüz en çok geri kalmış tarih şubelerindendir.) yerine
doğru olarak bu girecek :

(Zira eczacılık tarihile oğraşmış olanlar ve oğraşanlar her ne
kadar Avrupada varsa da doğrusu eczacılık tarihi Avrupada henüz
en çok geri kalmış tarih şubelerindendir.)

Türk Tababet Tarihi ile Uğraşan Müsteşrikler :

Prof. Dr. phil. Karl Süßheim.

Dr. med. M. F. Nafiz

Dilini bildiği Doğu ile 40 yıldanberi uğraşan, milletimiz hak-
kında büyük saygılar besleyen *Prof. Dr. Karl Süßheim* cenabla-
rından ayrı makale ile Archiv okurlarına bildirik vermenin gerekli
olduğunu sanıyorum. Dergimizin kuruluşu gününden başlıyan «Eski
Wiana Tıb talimi ve onun Adli Sultan Mahmud zamanında İstan-
bula yayılması» yazıları Hekim arkadaşlar arasında önemle oku-
nuyor, değerli Yazarı için ucarlar isteme Bitileri alıyorum. Bu
yazı onların Dileklerine karşılık olacaktır.

Professör, 21 / 1 / 1877 de Nürenberg de doğmuştur. 3 yıl
(1884 — 1887) de aynı şehirde hususî mektebde, 1887 — 1896) da
Gymnasium denilen mektebte okuyup küçüklüğünden beri Aşırı
Tarihe ve tarih bilgisine tutarlı olduğundan Universitaet de tarih
okumak düşüncesinde idi. 1896 — 1897 de Münchende bir piyade

[*] Aziz dostum Prof. K. Süßheim in bu şikâyetleri pek yerindedir.
Yalnız şunu da düşünmek gerektirki Urban Schwartzenberk kütüphanesi
tarafından çıkarılan 5 büyük ciltlik ve bütün Dünya ünlü Hekimlerinin
biographilerini yazan eserde Störck ün tercemei halinde Türkceden başka
bütün diğer tercemeler malûmdur ve orada muharrerdir. Şani zade ye ait
tarafımdan hazırlanan eserde Avrupa membalarındaki Störck ün hayatına ait
malûmat olduğu lisanla ve aynen konulduğu için okurlara bir az daha bek-
lemelerini söylerim.

F. Nafiz

alayında askerliğini yaptıktan sonra 1897—1902 de 4 başka başka Alman Universitaet inde okudu. 1897 de başladığı yüksek tahsiline Tabii bilgiler, Felsefe, Tıp, hele Tarihe daha fazla yer ayırdı. Bu dersler için haftada 47 saat ders alıyordu. İlk zaman Jena şehrinde idi [1]. O sırada Ernst Haeckel, Liebmann, Eucken cihana ün salmışlardı. Lâkin ekseriya Berlin Darülfünununa okudu. Berlin deki Doğu Dilleri Seminarına 1897 denberi birkaç Semestre devam ederek Türkçe ve Arabca ya başladı.

1899—1901 de «Preussens Politik in Ansbach Bayreuth.(1791—1806)» başlığı altında 400 sayfalık bir eser kaleme aldı. Bunun Doktora Thesi olacaktı. Thesini yapmak için Berlin, Wien, Nürenberg Evrak hazinelerinde uzun araştırmalar yaptı. Kitab Berlinde ve 1902 de basılıp ortaya çıktı.

Berlinde bulunduğu yıllarda Türklerle tanışmaya başladı. Şimdi bile Berlinde «Deutsche Bank und Diskonto Gesellschaft» ın Müdürlerinden Galancı Zade Bay Hakkı T evfik ile görüştü. Bay (Hakkı nın Türkçeden Almancaya bir lûgat kitabı vardır.) Berlinde Bankaya giden Türklere çok nazikâne muamele eder. 1917 de Baş şehbender iken yanlış bir Operation sonunda ölen Bay Ö mer L u t f i ile çok sıkı dost oldu. Hatta Ö. Lutfi daha 1901 ve 1902 de Huhuk talebesinden iken Dersler mübadelesine başladı. (Almanca - Türkçe)

1902 yazında Peşte, Belgrad, Sofya, Filibe, Edirne şehirlerinde bir kaç günler kalmak şartile Eylülde İstanbula geldi. Bu şehirlerin âlimleriyle tanıştı. İstanbulda Kamusal A'lâm sahibi Ş. Sami bey Fracheri, Ahmed Midhat efendi, daha bir çok Osmanlı Türklerle tanıştı.

İstanbulda en büyük emeli Türk, Arab dillerindeki bilgisini artırmak idi. O sıralarda İstanbulda ikamete memur Debreli Hüseyin efendi adında bir zat vardı. Beyazid muhitinden bir tarafa ayrılmaz, bütün saatlarını ilme ayırmış, çok değerli, İslâm tasavvuf ve felsefesini bilen bir zattı. İşte K. Süssheim. cenabları ondan Arabca dersleri almağa başladı. Bütün günlerini hemen onunla geçiriyordu. Güzel İstanbulu birlikte geziyorlar, hep arapca konuşuyorlardı. Avrupadan gelen bütün müsteşrikler bir simayı hem tanır, hem severler. Zaten onu bilgi aşıklarından kim sevmezki. Kütüpaneî Umumiye Müdürü Üstadımız Bay İsmail Saib den

[1] Jena şehri Thueringen başdukalığı dahilinde olup Universitaet i pek marufdur. Şimdi Tıp Fakültesi Çocuk Seriryatı Ordinarius u Mısırlı Türk İbrahim bek Yusuf dı.

söz açıyorum Prof. onunla da pek sıkı dost oldu. Ben Almanyaya giderken Üstadımız bir mektub yazarak yoksul talebesini ona tavsiye etti. Professör ile böylelikle tanıştık, bana ve kardeşime yardımda bulundu, burada şükranla anarım.

1906 da Paris te, 1907 de Londrada bir müddet çalışmış ise de 1902 den 1908 yılına değin istanbulda oturdu.

İran Selçuklukri tarihine aid Farsca bir metni « Al'urazatı fil'hikâyet al Selçukiya » yazmasını bastırmak için Maarifi Umumiye Nezaretine müracaat etti. 600 yıllık metinde sayısız değişiklikler yapmak şartıyla ancak müsaade verileceğini öğrenince İstanbulda bastırmaktan vazgeçerek vaporla Mısıra gitti. Orada arab dili hakkında eski arzusu tekrar uyandı, hala camilere bile devam etti, arabcanın fasahat ve belâgatını Mısırlıların ağzından dinledi.

Prof. Dr. phil. K. Süssheim

Kahiretalmış Nadiret ala'sırdı 1908 mayısından Ağustos a kadar oturdu, kitabı bastırıldı. Müderris M. Şerefeddin efendi tarafından Milli Tettebbular mecmuasında Türkçene çevrilmeye başlanan Al'uraza yazık ki tamamlanmadan kaldı.

Kahire Genç türklerin toplandığı yerdı. Dr. Şerefeddin mag-mumî, Dr. Abdullah Cevdetle orada tanıştı. A. Cevdetle fikir arkadaşlığı pek çabuk başladı, ruhlarında samimî anlaşma oldu. Cevdetin ölümünde Almanyada idim. Profesörün acılarına tanık oldum.

Mısırdı iken 28 Temmuz 1908 —10 Temmuz 1324 de Meşrutiyet ilân edildi. Kahireden İstanbul yoluyla Londraya giderek 1909 dan 1910 yılına dek bir yıldan fazla British müseum kü-

tüphanesinde Doğu Tarihleri üstüne araştırmalar yaptı. 1911 ve 1912 de Daha 5 ay İstanbul kütüphanelerinde İslâm tarihleri üstüne çalıştıktan sonra 1912 yaz Semestresi başından 1933 ilk baharına dağın München Universitaet inde İslâm Devletleri tarihi ile Türkçe, Farsca, Yeni Arabca okuttu. Almanyada millî hükümetin iktidar mevkiing geçmesiyle 1 Mayıs 1933 de okutmadan el çek-tirildi. 2 ay sonra Universitae ile ilişiği büsbütün kesildi.

Hollandanın Leyden şehrinde basılmakta olan İngilizce, Almanca, Fransızca (Enzyklopedie des İslâm = Muhit al İslâm) de 1903 tarihinden 1935 yılına kadar aşağıda yazılı meaddeler üstüne makaleler yazıp çıkardı :

Sultan Abdül Hamid 1, S. Aziz, Müverrih ahmed Cevdet paşa, (Fr. Babingyr Osmaeli Müverrihleri ve eserleri « Die Geschichtschreiber der osmanen und ihre Werke » adlı kitabında bu makalesini bilhassa saygı ile anar), Akdeniz, Akhisar, Serveti Fünun Bay Sahibi Ahmed İhsan, Şair Ahmedî, Alâeddin paşa bin Osman, Donanma kumandan ve Muhit musannifi Seyid Ali, Müverrih Âli, Arnavutlar, Ayasofya, Şair Hafız Şirazi, Artıki beylerinden Necmettin İlgazı, evvel Kutbettin İlgazı sani, İttihadu Terakki Sadrazamlardan Hukukşinas İbrahim Hakkı Paşa, Doktor Abdullah Cevdet..

Diğer yazdığı makalelerden en ehemmiyetlileri :

Türkiyenin Balkan Muharrebesinde Avrupada Hezimet—1914, Küçük Said Paşanın Hatıratı 1918, E. de Zambauer in (Manuel de Genealogie pour l'Histoire de L'İslâm) üzerine tetkikat, Bay Halil Edhem in Düveli islâmiye kitabı üstüne inceleme.

Profesör cenabların Türk ressamları n. Münchendeki Resim sergileri hesabıyla dahi pek kıymetli yazılarını biraderim banr göstermişti.

K. Süsseim Almandan baska İngiliz, Fransız, İtalya, Lâtin Kadım Yunan, İbrani, Arab, Fars, Türk dillerini pek iyi bilir, Türkçe yazısı, Kitabeti pek mükemmeldir.

